

DIFERENCIJACIJA TURISTIČKIH ZONA PREDELA IZUZETNIH ODLIKA „VLASINA”: RAZVOJNI POTENCIJALI NASELJA VLASINA STOJKOVIĆEVA

Milica Cvetanović¹

Apstrakt: Rad istražuje kompleksnu korelaciju između zaštite prirodnih vrednosti i turističkog razvoja Predela izuzetnih odlika „Vlasina”. Specifičnost ovog područja ogleda se u sprovođenju tri režima zaštite (I, II i III stepen), koji direktno uslovljavaju intenzitet i tipove dozvoljenih turističkih aktivnosti. U radu su analizirane planirane namene prostora prema relevantnoj planskoj i urbanističkoj dokumentaciji, čime se definišu prostorni okviri za razvoj turističke infrastrukture i preventivno rešavaju sukobi između očuvanja životne sredine i potrebe za turističkim kapacitetima. Dok strogi režimi štite tresetna ostrva i osetljive ekosisteme, režim III stepena zaštite omogućava plansko formiranje turističkih zona namenjenih ekoturizmu, planinskom i seoskom turizmu. U fokusu rada je prostorna diferencijacija tri naselja na obalama Vlasinskog jezera. Vlasina Rid već je pozicionirana kao glavno turističko naselje, Vlasina Okruglica prati trend razvoja, ali znatno umerenijim tempom, dok je naselje Vlasina Stojkovićeva identifikovano kao turistički najmanje aktivirana zona. Istraživanje naglašava potrebu za prioriternim razvojem upravo ovog naselja, uz akcenat na seoski turizam i integraciju lokalne zajednice u razvoj turizma. Time bi se rasteretilo glavno jezgro jezera i postigla ravnomernija distribucija posetilaca. Zaključak rada ukazuje na to da se održivost prostora može postići samo kroz strogo poštovanje ekoloških ograničenja unutar režima zaštite, uz istovremenu afirmaciju Vlasine kao destinacije za aktivan odmor u prirodi. Transformacija Vlasine Stojkovićeve u autentično turističko selo pruža šansu za revitalizaciju ovog dela predela izuzetnih odlika bez ugrožavanja prirodnog integriteta koji Vlasinu čini jedinstvenom.

Ključne reči: PIO Vlasina, režimi zaštite, Vlasinsko jezero, Vlasina Stojkovićeva, ekoturizam, seoski turizam, održivi razvoj

DIFFERENTIATION OF TOURIST ZONES IN THE LANDSCAPE OF EXCEPTIONAL FEATURES “VLASINA”: DEVELOPMENT POTENTIALS OF VLASINA STOJKOVIĆEVA

Abstract: The paper explores the complex correlation between the protection of natural values and tourism development within the Landscape of Exceptional Features “Vlasina”. The specificity of this area is reflected in the implementation of three protection regimes (levels I, II, and III), which directly dictate the intensity and types of permitted tourism activities. The study analyzes the planned land use according to relevant spatial and urban planning documentation, thereby defining the spatial framework for the development

¹ Agencija za prostorno planiranje i urbanizam Republike Srbije, Kralja Milutina 10a, 11000 Beograd; m.cvetanovic991@gmail.com; milica.cvetanovic@appurs.gov.rs; <https://orcid.org/0000-0002-9241-0386>

of tourism infrastructure and preventively resolving conflicts between environmental preservation and the need for tourism capacities. While strict regimes protect peat islands and sensitive ecosystems, the level III regime allows for the strategic formation of tourist zones dedicated to ecotourism, mountain, and rural tourism. The paper focuses on the spatial differentiation of three settlements on the shores of Vlasina Lake. Vlasina Rid is already established as the primary tourist hub, and Vlasina Okruglica follows this development trend at a significantly more moderate pace, while Vlasina Stojkovićeve is identified as the least tourist-activated zone. The research emphasizes the need for the prioritized development of this particular settlement, with an emphasis on rural tourism and the integration of the local community into tourism development. This approach would relieve the pressure on the lake's main core and achieve a more balanced distribution of visitors. The conclusion of the paper indicates that spatial sustainability can only be achieved through strict adherence to ecological constraints within the protection regimes, while simultaneously affirming Vlasina as a destination for active outdoor holidays. The transformation of Vlasina Stojkovićeve into an authentic tourist village provides an opportunity for the revitalization of this part of the protected landscape without compromising the natural integrity that makes Vlasina unique.

Keywords: LEF Vlasina, protection regimes, Vlasina Lake, Vlasina Stojkovićeve, ecotourism, rural tourism, sustainable development

UVOD

Zaštićena prirodna dobra, poput Predela izuzetnih odlika (PIO) „Vlasina“, predstavljaju osetljive sisteme u kojima razvoj turizma često dolazi u konflikt sa imperativima očuvanja ekosistema. Dok planska i urbanistička dokumenta nastoje da usklade ove suprotstavljene ciljeve kroz režime zaštite (I, II i III stepen), praksa na terenu ukazuje na neravnomernu distribuciju turističkih aktivnosti, što dovodi do preopterećenja pojedinih zona i nedovoljne valorizacije drugih atraktivnih delova područja. Dominantna pozicija naselja Vlasina Rid kao primarnog turističkog centra, uz pasivnost ostalih naselja, stvara disbalans koji ugrožava dugoročnu održivost prostora. Stoga, osnovni cilj rada jeste prostorna diferencijacija turističkih zona priobalja Vlasinskog jezera, sa posebnim akcentom na valorizaciju naselja Vlasina Stojkovićeve. Analizom planske dokumentacije, rad nastoji da dokaže da transformacija ovog naselja u autentično turističko selo ne predstavlja samo razvojnu šansu za lokalnu zajednicu, već i strateški mehanizam za rasterećenje ekološki osetljivih delova Vlasine.

Predeo izuzetnih odlika „Vlasina“ nalazi se u jugoistočnoj Srbiji, najvećim delom na teritoriji opštine Surdulica (KO Bitvrđa, KO Božica, KO Vlasina Okruglica, KO Vlasina Rid, KO Vlasina Stojkovićeve, KO Groznatovci, KO Drajinci i KO Klisura) gde zauzima površinu od 12.848,71 ha ili 96,4% zaštićenog područja. Neznatnim delom nalazi se i na teritoriji opštine Crna Trava (KO Crna Trava). Režimom zaštite I stepena obuhvaćeno je 0,07% područja, 32,90% nalazi se u režimu zaštite II stepena, dok se preostali i najveći deo PIO „Vlasina“ nalazi u obuhvatu režima III stepena (67,03%). Vlasinska visoravan predstavlja predstavlja Ramsarsko područje, tj. upisana je u registar međunarodno vlažnih područja u skladu sa Konvencijom o močvarama koje su od međunarodnog značaja, naročito kao staništa ptica močvarica („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori“, br. 9/77). Takođe, ovaj prostor proglašen je i za IBA (Important Bird Area - međunarodno značajno područje za ptice), IPA (Important Plant Areas - međunarodno značajna područja za biljke) i PBA (Prime Butterfly Area - odabrano područje za dnevne leptire). Zbog prisustva određenih ugroženih biljnih i životinjskih vrsta i prirodnih staništa koji se nalaze na Rezoluciji 4. i 6. Konvencije o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa („Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori“, br.102/07), Vlasina predstavlja i EMERALD područje u okviru međunarodne EMERALD ekološke mreže.²

² Uredba o proglašenju Predela izuzetnih odlika „Vlasina“ („Sl. glasnik RS“, br. 25/2018)

Vlasinsko jezero, kao centralni turistički motiv PIO „Vlasina“ prostire se na teritorijama katastarskih opština Vlasina Rid, Vlasina Okruglica i Vlasina Stojkovićeve. Naselja Vlasina Rid i Vlasina Stojkovićeve nalaze se u celini u granicama PIO „Vlasina“, dok se Vlasina Okruglica nalazi delom u ovom zaštićenom području, a delom u granicama Predela izuzetnih odlika „Vardenik“. PIO „Vlasina“ i PIO „Vardenik“ predstavljaju zaštićenu celinu.

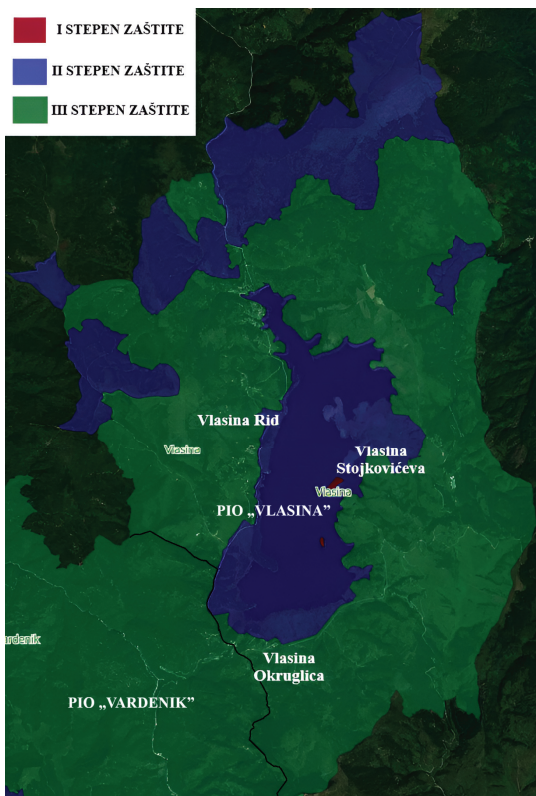
Za sva tri naselja, kao i za užu zonu Vlasinskog jezera, tokom 2012. i 2013. godine usvojeni su planovi generalne regulacije koji su još uvek na snazi. Međutim, namene koje su predviđene ovim urbanističkim planovima, a koje se odnose na formiranje urbanističkih zona namenjenih turizmu u najvećoj meri do sada nisu realizovane.

TURISTIČKO ZONIRANJE PODRUČJA

Prostorni plan područja posebne namene PIO „Vlasina“ („Službeni glasnik RS“, br. 123/2021), izdvaja pet turističkih zona u svom obuhvatu (PIO „Vlasina“ i šire područje), pri čemu naselja u priobalju izdava kao centralnu turističku zonu ili zonu Vlasinskog jezera. Ostale zone su: južna turistička zona (zona Vardenika i šireg područja), severna turistička zona (zona Gramade i šireg područja), zapadna turistička zona (zona Čemernika – deo koji je u režimu zaštite II stepena) i istočna turistička zona (zona istočnih pograničnih planina sa dominantnom Milevskom planinom). Za potrebe ovog rada, centralna turistička zona podeljena je na tri zone: Vlasina Rid, Vlasina Okruglica i Vlasina Stojkovićeve. PPPN PIO „Vlasina“ Vlasinu Rid i Vlasinu Okruglicu definiše kao primarne turističke centre, a Vlasinu Stojkovićeve kao sekundarni turistički centar.

Turistička zona Vlasina Rid

Vlasina Rid predstavlja okosnicu turizma na Vlasinskom jezeru i samim tim primarni turistički centar. Obuhvata zapadni i severni deo centralne turističke zone. Ovde se nalaze gotovo svi smeštajni kapaciteti na jezeru. Odsustvo podataka o smeštajnim kapacitetima u druga dva naselja na online platformama za rezervaciju smeštaja (Booking, Airbnb), ne isključuje postojanje smeštajnih kapaciteta, već ukazuje na to da su oni neregistrovani ili funkcionišu unutar neformalnih kanala prodaje, bez adekvatnog elektronskog traga. Na Vlasina Ridu nalazi se i većina ugostiteljskih objekata, kao i objekti turističke suprukture (uređene pešačke i biciklističke staze, plažni inventar, brodovi – katamarani za turiste, golf teren, planirana

Slika 1. Režimi zaštite u granicama PIO „Vlasina“

Autor: M. Cvetanović

(podloga: https://a3.geosrbija.rs/zasticena_podrucja)

Diferencijacija turističkih zona predela izuzetnih odlika „Vlasina“: razvojni potencijali naselja Vlasina Stojkovićeve

ski staza na Čemerniku i žičare). Plan generalne regulacije „Vlasinsko jezero sa priobaljem“ („Sl. glasnik grada Vranja“, br. 46/2013), između ostalog, u severnom delu ove zone predviđa izgradnju hotela i kongresnog centra, dok su na zapadnoj strani jezera planirane površine za sport i rekreaciju sa Adrenalin parkom. Upravo zbog broja smeštajnih objekata i njihove gustine u granicama građevinskog zemljišta, ova zona pogodna je za rekreativne oblike turizma (letnji i zimski planinski turizam koji obuhvata skijanje i planinarenje na Čemerniku, aktivnosti na vodi ili pored jezera, sportski turizam - pripreme sportista). Plan generalne regulacije „Vlasina Rid“ („Sl. glasnik grada Vranja“, br. 46/2013) potvrđuje da je Vlasina Rid glavno turističko naselje. Ovim Planom predviđena je izgradnja turističko-rekreativnog centra uz skijalište na Čemerniku, a još dva turističko-rekreativna centra planirana su u donjem delu naselja, bliže jezeru. Planirano je i deset urbanističkih celina za hotele, motele i usluge. U strukturi turističkog prometa Vlasine Rid, izletnički turizam zauzima značajno mesto. Ovakav vid poseta, zasnovan na jednodnevnom boravku, uslovljava visoku koncentraciju turista u zoni ugostiteljskih objekata, čime se generiše pritisak na centralno jezgro jezera bez ostvarivanja efekata putem noćenja. Ova zona ima i najpogodniji saobraćajni položaj u regiji ako posmatramo ovaj faktor u funkciji privlačenja domaćih turista. Nalazi se na trasi državnog puta IIA reda 231 koji povezuje opštinu Vlasotince sa Bugarskom. Pomenuti državni put povezan je preko državnog puta IIA reda 232 i magistralnog puta 40 sa autoputem E-75. Ovakva saobraćajna dostupnost omogućava visoku frekvenciju tranzitnih turista, koji Vlasinu Rid koriste ne samo kao krajnju destinaciju, već i kao frekventno odmorište na putu ka međunarodnom graničnom prelazu ili ka unutrašnjosti Srbije.

Turistička zona Vlasina Okruglica

Vlasina Okruglica pruža se južnim delom centralne turističke zone, u podnožju Vardenika. Ova zona najpogodnija je za razvoj zimskog turizma imajući u vidu da se u ovom naselju nalazi ski staza „Pejine vodenice“ sa ski liftom. Vlasina Okruglica je saobraćajno najbliža Surdulici i to značajno utiče na dnevne posete stanovnika Surdulice i okolnih naselja. Deo naselja koji se naziva Promaja predstavlja raskršnicu puteva između Surdulice, Vlasine Rid i Vlasine Okruglice, odnosno Vlasine Stojkovićeve. Upravo Promaja nekada je predstavljala glavnu turističku tačku Vlasine Okruglice, ali je hotel „Promaja“ privatizovan i godinama zatvoren. Smeštajni kapaciteti prilagođeni zimskom turizmu (apartmanski i hotelski) neophodni su ovom naselju. Uvidom u PPPPN PIO „Vlasina“, od sva tri naselja na obali Vlasinskog jezera, Vlasina Okruglica ima namanje planiranih građevinskih površina. Plan generalne regulacije „Vlasina Okruglica“ („Sl. glasnik grada Vranja“, br. 36/2012), predviđa značajnu površinu namenjenu sportsko-rekreativnim površinama među kojima su i ski staza sa ski liftom (ovo je realizovano), kao i sportska hala sa komercijalnim sadržajima. Planirani turističko-komercijalni centri i hoteli prema PGR-u zauzimaju značajne površine u jugozapadnom delu naselja (uz ski stazu) i na krajnje zapadnom delu, tj. na Promaji. U slučaju da se ovi objekti izgrade, odnosno renovira hotel „Promaja“, Vlasina Okruglica postala bi atraktivna lokacija za boravak sportista na pripremama, što je u prošlosti i bila. Iako PPPPN PIO „Vlasina“, vrši kategorizaciju turističkih centara, uočava se značajan disparitet između planskih rešenja i realnog stepena opremljenosti prostora. Izjednačavanje naselja Vlasina Okruglica sa naseljem Vlasina Rid u statusu primarnih turističkih centara trenutno nema uporište u turističkoj praksi, prvenstveno zbog izraženog deficita smeštajnih kapaciteta u Okruglici. Ovakva podela se može smatrati validnom isključivo ukoliko se posmatra u funkciji planiranog formiranja primarnog centra, a ne kao odraz trenutne funkcije i opremljenosti ovog naselja.

Turistička zona Vlasina Stojkovićeve

Vlasina Stojkovićeve pruža se istočnim i severoistočnim delom centralne turističke zone. Ovo je jedino naselje na jezeru koje se prostire u sva tri režima zaštite, pri čemu je Režim zaštite I stepena proglašen na ostrvima Dugi Del i Stratorija. Ova zona najpogodnija je za razvoj ekoturizma i seoskog turizma, ali postojeći objekti pretežno su namenjeni za stalno stanovanje ili za povremeni (sezonski) boravak stanovništva čije je glavno prebivalište izvan Vlasine, a vlasnici su pomenutih objekata. Planom generalne regulacije „Vlasinsko jezero

sa priobaljem" („Sl. glasnik grada Vranja", br. 46/2013), na prostoru Vlasine Stojkovićeve planirane su dve Regency zone – luksuzni objekti za odmor (stanovanje višeg urbaniteta) i jedna Rezidencijalna zona - luksuzni objekti za odmor (stanovanje višeg urbaniteta – vile). Plan generalne regulacije „Vlasina Stojkovićeve" („Sl. glasnik grada Vranja", br. 36/2012) predviđa značajne površine građevinskog zemljišta namenjene ruralnom stanovanju. Postojeći objekti mogu predstavljati potencijal za razvoj seoskog turizma, ukoliko vlasnici prepoznaju ekonomski interes i iskazuju spremnost za uključivanje u turističke tokove. U slučaju ovog naselja, seoski turizam u izvesnoj meri odvijao bi se istovremeno sa ekoturizmom (šetnje zaštićenim područjem rekreativnim stazama, posmatranje zaštićenih životinjskih vrsta).

MOGUĆNOSTI RAZVOJA TURIZMA U NASELJU VLASINA STOJKOVIĆEVA

Osetljiviji ekosistem, ostrva u blizini obale u režimu zaštite I stepena, površine u II stepenu zaštite koje obuhvataju šire područje od priobalja (oko poluostrva Janskolovica) i retka naseljenost, potvrđuju da se turizam na području Vlasine Stojkovićeve morati razvijati umereno, strateški planirano i bez naznaka masovnosti. Naselje Vlasina Stojkovićeve treba da zadrži status sekundarnog turističkog centra, jer to u potpunosti odgovara biogeografskim odlikama naselja i celokupnoj lokalnoj životnoj sredini koje ne smeju biti ugrožene. Dok je priobalje jezera na Vlasini Ridu delimično uređeno i prilagođeno potrebama turista, priobalje u Vlasini Stojkovićevoj ostaje autentično i „netaknuto". Upravo očuvanost prirodnog ambijenta, sa specifičnim lokacijama poput poluostrva Janskolovica i Dugi Del, kao i ostrva Dugi Del (koje je nekada predstavljalo deo kopna pa se naziva isto kao poluostrvo) i Stratorija, kao i plutajućeg tresetnog ostrva Mobi Dik koje se povremeno približava obalama jezera, predstavlja ključni resurs za privlačenje specifičnog tipa turista. To su posetioci koji svesno izbegavaju urbanizovane zone primarnog centra u potrazi za mirom, tišinom i neposrednim kontaktom sa prirodom. Na taj način, Vlasina Stojkovićeve ne konkuriše Vlasini Rid, već dopunjuje ponudu regiona kroz selektivne oblike turizma (seoski i ekoturizam), čime se turistički promet raspoređuje duž obale jezera. Ovakva strategija je ključna za očuvanje životne sredine ostalih naselja, jer štiti čitav ekosistem od degradacije koju bi izazvala prekomerna izgradnja ili nekontrolisan broj posetilaca.

Realizacija turističkog koncepta u Vlasini Stojkovićevoj suočava se sa određenim ograničenjima. Naselje je razbijenog tipa, što otežava infrastrukturno povezivanje i organizaciju jedinstvene turističke ponude. Prema poslednjim podacima Popisa, naselje broji svega 104 stanovnika, dok prosečna starost od 55,5 godina ukazuje na proces demografskog starenja, što direktno smanjuje radni potencijal lokalne zajednice za bavljenje zahtevnim turističkim delatnostima.³ Rezultati istraživanja koje su sprovedi Jojić Glavonjić et al. (2019) ukazuju na to da stanovništvo u selima u granicama PIO „Vlasina" turizam još uvek ne vidi kao primarni izvor prihoda za pojedinca. Ipak, i pored takvog stava, među ispitanicima prevladava pozitivno mišljenje o turizmu kao glavnom pokretaču ekonomskog jačanja ovog prostora u budućnosti. Ovakva polazna osnova sugerise da su prirodni potencijali PIO „Vlasina" pogodni za razvoj ekološki zasnovanih oblika turizma, ali da je za njihovu realizaciju neophodna intervencija države kroz investicije i finansijske podsticaje za privatni sektor. Međutim, razvojni potencijal naselja ne treba posmatrati isključivo kroz stalno nastanjeno stanovništvo. Ključni resurs Vlasine Stojkovićeve predstavljaju privremeni stanovnici – vlasnici kuća za odmor i vikendica koji ovde borave tokom letnje sezone, praznika i godišnjih odmora. Iako formalno nisu stalno naseljeni, ovi pojedinci poseduju značajan kapital, objekte i, što je najvažnije, ekonomski interes da svoja imanja održavaju i unapređuju. Uključivanje ove kategorije stanovništva u turističke tokove moglo bi biti presudno za aktivaciju turizma u Vlasini Stojkovićevoj. Njihovi objekti, locirani na atraktivnim lokacijama, uz adekvatnu adaptaciju i podršku države, mogu postati i smeštajni kapaciteti. Na taj način, privremeni stanovnici postaju most između tradicionalnog sela i savremenih turističkih potreba, čime se ublažavaju posledice depopulacije i popravljaju ekonomski položaj naselja.

³ Popis stanovništva 2022, knj. 2

Diferencijacija turističkih zona predela izuzetnih odlika „Vlasina“: razvojni potencijali naselja Vlasina Stojkovićeve

Vlasina Stojkovićeve je najmanje antropogeno transformisan deo priobalja Vlasinskog jezera. Uvidom u grafički deo PPPPN PIO „Vlasina“, teritorija ovog naselja deo je ekološke mreže, IBA i IPA područja, ali i PBA područja kojem Vlasina Rid i Vlasina Okruglica ne pripadaju. Ovde postoji više lokacija koje predstavljaju staništa značajnih ptica i biljaka, ali i staništa prioriteta za zaštitu. Staništa značajnih ptica više su zastupljena u priobalju Vlasine Rid i Vlasine Okruglice, ali u ovim naseljima razvoj turizma je prvenstveno usmeren ka planinskom (zimskom i letnjem) i izletničkom turizmu, a zatim i ka ekoturizmu. Vlasina Stojkovićeve treba da bazira svoj razvoj upravo na ekoturizmu, a poželjno je i seoski turizam podrediti razvoju ekoturizma, odnosno uklopiti ga u ovoj tip turističkog kretanja. Takođe, sa obala jezera u Vlasini Stojkovićevoj mogu se organizovati turističke ture čamcima i drugim ekološki prihvatljivim plovilima do značajnih staništa na teritoriji Vlasine Rid i Vlasine Okruglice radi posmatranja ptica i ostalih oblika edukativnog i rekreativnog obilaska jezera. Kulturno nasleđe predstavlja važnu komponentu ekoturističkog identiteta određene lokacije. Ova činjenica daje šansu starim, tradicionalnim kućama Vlasine Stojkovićeve da postanu deo ekoturističkog proizvoda u formi smeštajnih objekata, ali i u formi kulturnog motiva koji je moguće obići i fotografisati. Poželjno je pojedine napuštene kuće, ukoliko je to moguće sa pravne strane, transformisati u stalne muzejske postavke koja pokazuje nekadašnji tradicionalni način života u ovom naselju. U skladu sa navedenim, ekoturističke aktivnosti u ovom naselju mogu se svesti na: edukativne šetnje i obilaske, birdwatching (posmatranje ptica), fotosafari (fokusan na specifičnu floru i faunu).

Poželjno je iskoristiti činjenicu da je Vlasina Stojkovićeve, od tri naselja na jezeru, najbliža graničnom prelazu sa Bugarskom, Strezimirovci (17 km). Strani turisti, koji su najčešće upravo iz Bugarske, tokom protekle godine činili su gotovo 38% u ukupnom broju posetilaca opštine Surdulica, kojoj naselja na Vlasinskom jezeru pripadaju.⁴ Ovi turisti prolaze kroz Vlasinu Stojkovićeve i Vlasinu Okruglicu ka Vlasina Ridu kao konačnom cilju. Održivo planiran razvoj turizma zadržao bi u Vlasini Stojkovićevoj izvestan broj turista iz Bugarske koji žele mirnije oblike turističkog boravka, a koji su istovremeno bazirani na očuvanju životne sredine.

ZAKLJUČAK

Prostorna diferencijacija turističkih zona priobalja Vlasinskog jezera predstavlja jedini održiv mehanizam za zaštitu ovog osetljivog područja. Dok Vlasina Rid i Vlasina Okruglica treba da zadrže fokus na postojećim komercijalnim i sportsko-rekreativnim sadržajima, Vlasina Stojkovićeve zahteva potpuno drugačiji strateški pristup. Njen razvoj mora biti zasnovan na selektivnim ruralno-ekoturističkim aktivnostima, gde se očuvana priroda i tradicionalno arhitektonsko nasleđe ne tretiraju kao odvojeni resursi, već kao jedinstven turistički proizvod. Ovakav model, kroz aktiviranje jedinice lokalne samouprave i podršku države, potencijalno može pretvoriti Vlasinu Stojkovićeve u prepoznatljivu destinaciju selektivnih turističkih aktivnosti, čime se dugoročno štiti ekosistem. Potrebna je intenzivna saradnja između upravljača zaštićenog područja, lokalne samouprave, lokalnog stanovništva i povremenih stanovnika (vlasnika vikendica i kuća za odmor), jer se bez zajedničkog delovanja ovih aktera ne može postići željeni balans između očuvanja ekosistema i ekonomskog napretka. Pored infrastrukturnog opremanja, imperativ je edukacija lokalne zajednice o značaju ekoturističkih resursa, čime bi se stanovništvo direktno uključilo u proces očuvanja i promocije sopstvenog okruženja. Na kraju, ovakav pristup ne predstavlja samo planski model za konkretno naselje, već može poslužiti kao polazište za redefinisane turističkih strategija u svim sličnim zaštićenim područjima u Srbiji.

⁴ Dolasci turista po opštinama - mesečni podaci, RZS

LITERATURA I IZVORI PODATAKA

- Jojić Glavonjić, T., Doljak, D., Brankov, J. & Filipović, M. (2019). Residents' perception toward protected areas – Landscape of exceptional features "Vlasina" (Serbia). *Carpathian Journal of Earth and Environmental Sciences*, Vol. 14 (1), 5-17. doi:10.26471/cjees/2019/014/053
- Konvencija o močvarama koje su od međunarodnog značaja, naročito kao staništa ptica močvarica („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 9/77)
- Konvencija o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa („Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori”, broj 102/07)
- Plan generalne regulacije „Vlasinsko jezero sa priobaljem” („Službeni glasnik grada Vranja”, br. 46/2013)
- Plan generalne regulacije „Vlasina Okruglica” („Službeni glasnik grada Vranja”, br. 36/2012)
- Plan generalne regulacije „Vlasina Rid” („Sl. glasnik grada Vranja”, br. 46/2013)
- Plan generalne regulacije „Vlasina Stojkovićeve” („Službeni glasnik grada Vranja”, br. 36/2012)
- Prostorni plan područja posebne namene Predela izuzetnih odlika „Vlasina” („Službeni glasnik RS”, br. 123/2021)
- Republički zavod za statistiku (2023). *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2022: Starost i pol (Knjiga 2)*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
- Republički zavod za statistiku (2025). *Baze podataka - Turizam: Dolasci turista po opštinama - mesečni podaci*. Dostupno na: <https://data.stat.gov.rs/> (Pristupljeno: 10. marta 2026. godine)
- Uredba o proglašenju Predela izuzetnih odlika „Vlasina” („Službeni glasnik RS”, br. 25/2018)